

GEÇİCİLİKTEN KALICILIĞA SURIYELİ GÖÇMENLER VE UYUM SORUNU

FROM TEMPORARINESS TO PERMANENCE: SYRIAN MIGRANTS AND ADAPTATION PROBLEM

DOI: 10.33404/anasay.1034459

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Bedrettin KESGİN*

ÖZ

Yakın tarihte Suriyeli göçü kadar kısa sürede ve kitlesel bir göç olayı yaşanmamıştır. Aynı zamanda Suriyeli göçü etkileri itibariyle önemli siyasal, sosyal ve ekonomik sonuçlara yol açmıştır. Dünya devletlerini ve toplumlarını derinden etkileyen bu göç tartışmalarının kısa sürede bitmesi beklenmemelidir. Ayrıca diğer göçlerle birlikte göçmenlerin oran ve yoğunluk olarak son on yıllarda artış göstermesi de göç ile ilgili kavramların, kurumların ve düzenlemelerin artmasına neden olmaktadır. Suriye iç savaşı akabinde gerçekleşen göç ise bütün bu tartışmalara ivme kazandırmıştır. Suriyeli göçü dünyanın gelişmiş birçok ülkesinde adeta deprem etkisi yapmış, iktidarları yerlerinden etmiş, toplumsal hareketliliğe neden olmuş aynı zamanda müesses nizamı da derinden sarsmıştır. Türkiye ise açık kapı politikasıyla savaştan kaçan Suriyelilere kapı-

1- Makale Geliş Tarihi: 08. 12. 2021 Makale Kabul Tarihi: 09. 02. 2022

* Prof. Dr. Yalova Üniv. İTBF Sosyal Hizmet Bölümü, E-Posta: bedrettink@gmail.com, **ORCID ID**

 <https://orcid.org/0000-0001-9812-8966>.

larını açmış, göçün ilk zamanlarından itibaren bunları misafir olarak değerlendirmiştir. Bunun en büyük nedeni Suriyelilerin burada geçici olarak, kısa süreliğine kalacağı varsayımdır. Oysa Suriyeli sayısı her geçen gün artmış, sayı arttıkça ve zamanla kalıcı olacaklarına olan kanaat geliştikçe bu durum yeni düzenlemeleri, yeni uygulamaları beraberinde getirmiştir.

Yapılan bu çalışmayla Suriye göçünün neden olduğu mevzuat değişikliğinden, kurumsal düzenlemelerden ve uygulamalardan bahsedilecektir. Literatür taraması, analiz ve sentezlerle yapılan bu çalışmayla Suriyeli göçmenlere yönelik düzenlemeler gerilim ve uyum bağlamında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Misafir, Kalıcılık, Suriyeli Göçü, Uyum, Açık Kapı Politikası.

ABSTRACT

In the recent history, any migration occurred in a short time as a mass migration has not been seen just like the Syrian migration. In addition, Syrian migration caused important political, social and economic results due to its effects. It is not expected that these migration discussions, which deeply affected the states and societies of the world, will not end soon. Moreover, the increase in the number of migrants' rate and intensity in the last decade lead to increase in the number of migration-related terms, institutions and regulations.

The migration took place following the Syrian civil war accelerated all these discussions. Syrian migration has almost had an earthquake effect in many developed countries of the world, displaced governments, resulted in social mobility, and undermined the established order deeply. On the other hand, Turkey opened its doors to the Syrians fleeing from war by its Open-Door policy, and considered them guests at the beginning of the migrations. This was based upon the assumption that the Syrians would stay in Turkey temporarily and for a short time. However, the number of Syrians has increased day by day, new regulations and new practices have been started as it has been concluded that they will stay permanently.

This study will discuss legislative amendment, institutional regulations and practices caused by the Syrian migration. Carried out by literature review, analysis and synthesis, this study will discuss the regulations regarding Syrian immigrants under tension and adaptation.

Keywords: Syrian migration, Adaptation, Open-Door policy, Guests, Permanence.

Giriş

İnsanların hareketliliği geçmişten günümüze varlık göstermiş, yaşadığımız küreselleşme sürecinde insan devingenliği daha da artmıştır. İnsanlar gerek ekonomik, kültürel, psikososyal nedenler ile gerekse siyasi gerilimler ve iç mücadeleler sebebiyle doğup büyüdüğü topraklarını terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Çalışmada esas olan iç savaş ve siyasi gerilimler nedeniyle ülkesini terk eden insanların yaşadığı hareketliliklerdir. Bu tarz göç genellikle sorunlu, yıpratıcı ve gerilimli gerçekleşmektedir. Hem birey hem de toplum ve devlet için birçok zorluğu beraberinde getirerek, huzursuzluklar oluşturmaktadır. Siyasi nedenler ve iç karşılıklar sebebiyle olan bu göçler genellikle hızlı, travmatik gerçekleşmekte, insanlar böylesi bir göç durumuna da hazırlıksız olarak muhatap olmaktadır. Ayrıca bu göç bir şekilde ani olarak ortaya çıkmakta ve insanlar varış ülkesine ait bilgilerden çoğunlukla mahrum olabilmektedir. Uluslararası göçte örnek oluşturan sığınmacıların göçünde de “zorunlu” bir boyut vardır. İçinde bulunduğumuz yıllarda bahse konu edilen göç olayında dünya genelinde 2020 rakamlarıyla 272 milyon insanın ülkelerini terk ettiği görülürken, bunların 70 milyonunun ise zorla yerinden edilmiş kişileri oluşturduğu görülmektedir. Türkiye de bu göçün ağırlığı altındadır.

Göçün birçok nedeni olup bunlar arasında karmaşık bağlar/ilişkiler bulunmaktadır. “Göç-sığınmacı bağı” (Castells ve Miller, 2008) ile açıklanan bu kavramsallaştırmada iç içe geçmiş ve sebep sonuç ilişkisi arasında bağlantısı olan çok çeşitli gerçekler vardır. Birçok göç olayının temelinde görülen ekonomik göçlerde, genellikle önceden bir hazırlık dönemi yaşanmakta, gidilecek yerle ilgili geniş bir planlama yapılmaktadır. Bu göç olayında araçların desteklediği ve iş ile istihdamın kısmi olarak çözüldüğü bir durum söz konusudur. Bu göç olayında, kişi resmi evraklarını hazırlamış, barınma ihtiyacını kısmen çözmüş, kişiye destek sağlayacak sosyal çevre ve az da olsa maddi imkanlar mevcut olmuştur. Burada göçün motivasyonu çıkar elde etme ve yararlanmadır (Sabagh ve Okun, 2010). İç karışıklıklar ve savaşlar sebebiyle yaşanan göçte bahse konu olan imkan ve avantajlar genellikle bulunmaz. Göçmenler gittikleri yerle ilgili genelde çok az bilgiye sahiptirler. Nasıl bir çevreyle karşılaşacağını bilmeden yola çıkılmakta ve göçmenler gittikleri yerlerde de başta mikro milliyetçilik olmak üzere birçok sorunla baş etmek zorunda kalmaktadır. Ülkemizi çok yönlü etkileyen Suriyeli göçünün de bu çerçevede irdelenmesi önem arz etmektedir.

Türkiye komşu ülke olarak Suriyeli göçünden en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye, etrafında çok fazla sorun olan ülkelere yakın, dolayısıyla iç savaşların, karışıklıkların, gerilimlerin olduğu coğrafyaya sınır,

aynı zamanda refah ve güven sağlayan ülkelere de komşudur. Türkiye'nin jeopolitik konumu yanında, üç kıtanın kesiştiği bir kavşak noktasında olması da göçmenlerin Türkiye'ye yönelmesine yol açmaktadır. Türkiye, geçmişte bu özelliklerinden kaynaklı olarak sadece transit ve kısa süreli göçmenlere ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde ise gittikçe hem göç alan hem de göç veren ülke konumuna gelmiştir. Ülkemizin 1980 sonrası ekonomik ve sosyal hayatta elde ettiği kazanımlar yanında teknolojik ilerlemeler ve yakın coğrafyayla teması da göçmenlerin akışını hızlandırmaktadır. Göçlerin artmasıyla da bu alana yönelik çalışmalar önemini her daim koruyacaktır. Yine göçmenlerin geldikleri topluma uyum politikaları da bu zeminde işlenen konuların başında gelecektir.

Genellikle uyum politikalarının maliyetinin yüksek olduğu kabul edilir. Sosyal ve ekonomik maliyetler arttıkça göçmenlere yönelik toplumsal huzursuzluk da artmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye'de yaşayan sığınmacıların topluma uyum süreçleri, sığınmacı hakları ve mevzuat çerçevesinde değerlendirilecektir. Çalışma ile bu maliyetlerin azaltılması ve uyum sorunlarının çözüme kavuşturulması için yaklaşım ve öneriler getirilecektir.

Asimilasyon, Entegrasyon, Kaynaşma ve Uyum Arasında Göçmenler

Göçmenlere yönelik çalışmalarda “entegrasyon” (integration), “kaynaşma” (cohesion) ve “uyum” (harmony) kavramları üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla bu kavramlar üzerinde yoğunlaşmadan göçün siyasi, hukuki, sosyal yönü aydınlanamaz. Bu kavramlar tek taraflı olarak yalnızca göçmenleri ilgilendirmeyip, göçmenlerle yerel halkın arasındaki iletişimi, katılımı, hukuki çerçeveyi, sosyal ilişkileri çerçeveyip aynı zamanda tutum ve davranışları da belirleyebilmektedir. Bundan dolayı ülke içinde uyum, hali hazırda meskûn olan tüm insanların nasıl bir zeminde ve çerçevede yaşayacağını ortaya koyar. Bu durum aynı zamanda insanların huzur ve huzursuzluklarını, refahlarını da belirler.

Uyum, esas itibariyle teknik bir alanın kavramı olup daha sonra sosyal bilimlere uyarlanmıştır. Mekanik bir ürünün parçalarının birine eklemlenmesi bir “entegrasyon” dur. Erdoğan, kavramın hiyerarşik bir yönü olduğu da belirterek, entegrasyonun kime nasıl uyulacağını da uyum bağlamında bir sorun alanı olarak ortaya çıkacağını belirtir (2018, s. 12-13). Uyumdan beklenen, yeni gelen göçmenlerin ev sahibine/yerleşik olanlara uymalarıdır. Hiyerarşik olarak yeni gelenlerin ev sahibine uymasıyla hiyerarşi de belirlenmiş, odakta ev sahibi/yerli halk olmuştur. Böylece bir arada yaşamının kuralı da koyulmuştur. Avrupa Birliği tarafından hazırlanan “Entegrasyon Konusunda Politika Yapıcılar ve Uygulayıcılar için El Kitabı entegrasyonun çift yönlü ve dinamik yapı-

sından bahseder. Buna göre taraflar olan göçmenleri ve ev sahibi ülke vatandaşlarının ortak katılımları, göçmenlerin eğitim ve istidamdan yararlanmaları, ev sahibi ülkenin dilinin öğrenilmesi ve tarihinin bilmesini entegrasyon süreci için vazgeçilemez bir koşul olarak görür (AB Bakanlığı, 2020).

Ev sahibi ve göçmen arasında farklı yönelim vardır. Asimilasyon’da göçmen kendi kültüründen vazgeçerek, göç ettiği ülkenin kültürüne tabi olur. Burada hâkim ve egemen kültüre yönelim söz konusudur. Ayrılma ise göçmenin egemen kültüre sırtını dönmesiyle gerçekleşir. Göçmen sahip olduğu kültürde ısrar eder ve yerel kültüre karşı mesafeli durmayı tercih eder. Bütünleşmede, göçmen yerel halkın kültürü ile etkileşime girer. Bununla birlikte kendi kültürünü de yaşar. Zamanla göçmen getirdiği kültür ile yerel kültürü kaynaştırır. Marjinalleşme ise göçmenin dışlanmasıyla sonuçlanan hem kendi hem de yerel kültüre sahip olmaması, hiçbir kültüre tam anlamıyla uymaması durumudur.

Uyumun bireysel, toplumsal, mekânsal bir çok unsuru vardır. Şenyapılı, kente uyumu vurgularken, kentsel uyum ve kentsel bütünleşme kavramlarını tercih etmektedir. Mevcut durumda uyum yerine sonradan gelenlerin kente ve yerleşik halka kendini uydurması söz konusudur. Yine Şenyapılı, bütünleşme politikalarının amacının ise toplumu “tek parça” yapma, aynı özellikleri ve nitelikleri taşıy duruma getirme anlamını içerdiğini belirtmiştir (1981, s. 55). Yazara göre bütünleşme esas olarak göçmenlerin kültürlerinin ve sahip oldukları değerlerinin baskın kültür içinde çözülmesi ve erimesidir. Asimilasyon politikalarıyla baskın kültür tamamen göçmenin kültürünü yok edip, ortadan kaldırmaktadır. Yeni kültürel ve sosyal yapının göçmenin kültürel ve sosyal yapısını dönüştürerek yok etmesi bir asimilasyondur.

Entegrasyon konusunda sorun yaşayan yeni gelenin; ya bu sorunu aşması ya da geldiği ülkeye geri gönderilmesi gündeme gelebilmektedir. Belirlenen kurallara uymanın zorunluluğu vardır. Bu da entegrasyon hiyerarşinin bir gereğidir. Bu durumda asimilasyon benzeri bir çözüme ulaşılmış olmaktadır. Böylece asimilasyon ile entegrasyon arasındaki çizgi de belirsizleşmektedir. Burada esas sorun, uyumun nasıl sağlanacağı ve uyuma hangi anlamların yükleneceğidir.

Demireva, uyumla ilgili kavramların evrensel olarak aynı anlamı içermediğini, “sosyal uyum”un genellikle “dayanışma” (solidarity), “birliktelik” (togetherness), “hoşgörü” (tolerance) ve “uyum içinde bir arada yaşama” (harmonious coexistence) gibi kavramlarla ilişkilendirildiğini ifade eder (2020, s. 343). Bu açıdan toplum içinde yaşayan tüm kesimlerin ortak aidiyet hisset-

mesi, insanlar içinde farklılıkların kabul edilmesi, farklı geçmiş ve kültürün var olması, farklı kökenden gelmesine rağmen insanların refaha ulaşması uyumu kolaylaştırır. Yine insanların birbirleri ile sosyal ilişki içinde olması, birbiriyle temasını sürdürmesi, özellikle yardımlaşma ve dayanışma içine girilmesi uyumu kolaylaştırır. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerin olabildiğince geniş tabana yayılması ve yeni gelenlere eşit fırsatların verilmesi de uyumu pozitif yönde etkiler. Burada bir yandan egemen ulus devletin tutumu yanında, toplumsal ve kültürel kabul çizisi de belirleyici olmaktadır. Devlet-toplum ilişkisi “dikey hiyerarşi” ile toplumda etkileşim “yatay hiyerarşi” uyuma olumlu ya da olumsuz olarak etki etmektedir. Devletin ve toplumun tutumu birlikte uyum sürecini belirlemektedir.

Devletin sahip olduğu güç ve kaynaklar da toplumsal yapıyı bir dereceye kadar şekillendirmede etkili olmaktadır. Yumuşak, hoşgörülü ve esnek yönetim gerek merkezi gerekse yerel yönetim uygulamaları ile uyumu kolaylaştırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece birlikte yaşama, dayanışma, yardımlaşma, hoşgörü, karşılıklı saygı temelinde ilişkiler kurulur ve hizmetler sürdürülürse sosyal uyum da kolaylaşmaktadır.

Toplumsal kaynaklara ve sosyal hizmetlere erişim de uyumu kolaylaştırmaktadır. Yeni gelenlerin kamusal kaynakları kullanması, bunda söz sahibi olması, yerli halkta huzursuzluk oluşturabilmektedir. Göçmenlerin topluma uyumları bir yandan geldikleri topluma hızlı bir şekilde katılmaları, toplumun normlarını benimsemeleri diğer taraftan getirdikleri kültürel değerleri de korudukları bir yapıyı ifade eder. Bu asimilasyon ile çok kültürlülük arasında denge politikasıdır. Bununla birlikte uyum politikalarının amacı homojen bir toplum oluşturmaktır.

Uyum sürecinde ekonomik, hukuki ve sosyal hakların birlikte değerlendirildiği görülmektedir. Hukuki ölçüt, göçmenlerin de yerli halk gibi haklara sahip olmasının ölçütünü gösterir. Ekonomik uyum, göçmenlerin geldikleri ülkedeki ekonomik standartlara sahip olacak imkanların varlığı, sosyal uyum ise göçmenin ayrımcılık korkusu yaşamadan sosyal yapıya dahil olma ve katılım sağlama konusunda eksiklik hissetmemeleri durumunda gerçekleşir (Fielden, 2008).

Uyum süreci karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Uyum süreci gidilen ülkeye göre nitelik kazandığı gibi, göçmenlerin nitelikleri de uyumda belirleyici olmaktadır. Ekonomik, sosyal durumlardan medeni durumlara, yaş ve cinsiyete kadar bir dizi olgu uyum üzerinde etkiye sahiptir. Yine uyum süreci etki-tepki bağlamında değerlendirilebilmektedir. Yerli halkın göçmenlere yaklaşımı, göçmenlerin bu yaklaşımlara verdiği tepkiler uyum etrafında şekillenir.

Göç çalışmalarında asimilasyon politikalarının yerini entegrasyona/ uyuma bıraktığı söylene de zaman zaman asimilasyon politikaları gündeme gelebilmekte ve bu politikalar düzenlemelere rengini vermektedir. Asimilasyon, göçle gelen insanların geldikleri ve buldukları düzene tam uymaları, bu normları içselleştirmeleri, yerleşik nüfusla aynileşmeleri, getirdikleri sosyal, ekonomik ve hukuki yapının terk edilerek, yeni duruma benzemeleri beklenmektedir. Yeni gelenlerin dil, kültür, değer, norm anlamında geldikleri ortamı benimsemeleri ve bunlara tam uymaları da beklenmektedir. Gelirken sahip oldukları normları ise geride bırakmaları, terk etmeleri gereği benimsenir. Oysa geldiğimiz dünyada çok kültürlülük, kimliklilik ve kozmopolitik yapı gereği, göçmenlerin asimilasyonu sürdürülebilir görülmemiş ve buna ciddi eleştiriler getirilmiştir. Toplumsal çeşitlilik arttıkça özellikle 1960 sonrası gelişen göçlerle birlikte asimilasyon politikaları reddedilmiş ve teorik olarak çok kültürcülük, uygulama olarak entegrasyon gündeme gelmiştir. (Kartal ve Başçı, 2014, s. 222). Gelişen ve büyüyen itirazlarla uyum ve kaynaştırıcı model gündeme gelmiştir. Çünkü bu model bir yandan asimilasyonu reddederken, diğer taraftan her kültürel yapının diğerine temas etmeden, onunla etkileşime girmeden varlığını sürdürmesine de itiraz etmiştir. Çok kültürlü yapının eksikliği olarak da görülen durumlarda göçmenler ve yerli halk arasında kopukluk ve uzaklık oluşmuştur. Bu anlamda göçmenlerle yerli halkın kaynaşması ve uyum sağlaması gündeme daha fazla gelmiştir. Bununla birlikte her ülkenin bakış durumuna göre ve tarihsel güncel özelliklerine göre uyuma yükledikleri anlamlar da farklılaşmıştır. Uyumu Hynie, “ekonomik ve sosyal anlamda dahil olma ve katılım ama aynı zamanda hem yeni gelen topluluğun hem de ev sahibi topluluğun değişmesi ve birbirini değiştirmesi olarak tanımlar (2018, s. 265-270). Burada bahsedilen uyumun gerçekleşmesi sabır isteyen yorucu bir süreçtir. Uyumla karşılıklı etkileşim oluşturmak ve aradaki duvarları indirip, yakınlaşma hedefi vardır. Karşılıklı etkileşim değişimi de beraberinde getirmektedir. Pratikte ise iş yerinde ve konut komşuluğunda arkadaşlık, uyumu hızlandırırken, evlilik ise kalıcı ilişkilere yol açmaktadır.

Başarılı bir uyum için; göçmenlerin ekonomik, sosyal, siyasi süreçlere katılım sağlaması, katılım kanallarının açık olması, iletişim ve diyalog sürdürmesi, eğitim sağlık ve sosyal hizmetlerin bu kesimleri de kapsayacak şekilde yürütülmesi, dil ve eğitim sorununun çözülmesi yanında esnek bir siyasi yapının varlığı da gereklidir. Ekonomik, istihdam ve rant süreçleri göçmenler için de erişilebilir ve ulaşılabilir olmalıdır.

Türkiye’de Uyum, Haklar ve Kurumlar

Türkiye’nin göç tarihinin çok eskiye dayandığı ve bu alanda büyük tecrübe sahibi olduğu söylenebilir. Osmanlıların farklı grupları ve sığınmacıları entegre etme konusunda başarı göstererek, hiçbir grubu dışlamadığı kabul görmüştür. Cumhuriyet yıllarında ise durumun farklılaştığı belirtilerek daha çok İslam geleneğine sahip göçmenlere kucak açtığı ifade edilmiştir. Türkiye tarihsel tecrübesiyle göçmenlere esnek ve toleranslı bir yapı gösterse de son on yıllarda gerçekleşen kitlesel ve zorunlu göçler Türkiye’yi yeni arayışlara sevk etmiş, yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı kitlesel ve ani göçü de beraberinde getirmiş, Türkiye’nin açık kapı politikalarıyla kısa sürede milyonlarca insan ülkeye akın etmiştir. Bu göçmenlerin en önemli sorunlarından birisi de uyum sorunu olmuştur. Türkiye’nin uyuma verdiği önemden kaynaklı olarak 2019 yılı Türkiye’de uyum yılı olarak ilan edilmiştir. Bu açıdan Türkiye bağlamında uyumun ne olduğu, nasıl bir söylem, politika ve uygulama getirdiği önem arz etmektedir.

Sığınmacı ve mülteciler, uluslararası alanda yoğunlaşan hareketliliğin başlıca sosyal aktörleri durumuna gelmiştir. Günümüzde göçmenler hem siyasi hem de sosyal ve kültürel boyutlarıyla gündeme gelmektedir. Türkiye başta hukuki e kurumsal alanda olmak üzere birçok alanda yeni düzenlemeler yapmıştır. Örneğin, İskan Kanunu da bu durumdan nasibini almış, geçmişte göçmenlere yönelik olarak çıkarılan bu yasa yetersizlikleri nedeniyle değiştirilmiştir. Yine Göç İdaresi Genel Müdürlüğü oluşturulmuş ve illere kadar örgütlenmiştir. Yabancıların vize işlemleri ikametgah tezkereleri daha önceden Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılırdı. Bu düzenlemeyle yabancıların yasal süreçleri, yeni kurulan genel müdürlüğün yetki alanında tanımlanmıştır. Yine yeni düzenlemeyle uyum da tanımlanmıştır. Göç İdaresi uyumu tanımlarken, uyumun asimilasyon ve entegrasyon olmadığını beyan eder. Uyumun harmonizasyon olduğunu göçmenlerle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarına dayandığını belirtmiştir. Göçmenlerin geldiği toplumda uyumun olması için çift yönlü etkileşimle göçmen odaklı bir yaklaşım ortaya konulmuştur. Karşılıklı etkileşimin ve sürecin yönetiminin uyum açısından önemine değinilmiştir (goc, 2019). Bu açıdan yabancıların toplumla olan karşılıklı uyumlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek üzere Genel Müdürlüğün Uyum ve İletişim Dairesi görevli olmuştur.

Tüm bu düzenlemeler, göç olayının ülke için ne kadar önemli olduğunu ortaya koyarken, göçün de uluslararası boyutuna dikkat çekilerek ve göçmenlerin durumu evrensel hukuk temelinde değerlendirilip, bu minvalde düzenleme yapılmıştır. Böylece göçmenlerin hakları, izinleri, uyumları uzman birimin yetki alanında tanımlanmıştır. Böylece güvenlik temelli yaklaşım yerini evrensel hukukla uyumlu bir şekilde göçmenin toplumla uyumuna bırakmıştır. Göçmenlerle ilgili çalışmalarda uluslararası kuruluşlar, ilgili ülke makamları ve sivil toplum yapılarıyla birlikte çalışmanın imkânı da ortaya çıkarılmıştır.

Sığınmacıların Hukuku ve Hakları

Sığınmacıların sayılarının artmasına bağlı olarak toplumda daha fazla huzursuzluklar oluşabilmektedir. Ülkede huzursuzluk arttıkça kurumların insani ve cömert yardımları azalmakta, toplumda gittikçe en hafifinden popülizm, ırkçılık, dışlama gibi sosyo kültürel sorunlar da artış göstermektedir. Artan bu olumsuz ortamda göçmenlerin temel insani beklentileri de göz ardı edilebilmekte ve uyum hali ile büyük sorunlarla karşılaşmaktadır.

Yine göçmenlerin sayılarının artması, kalış sürelerinin uzaması, ekonomik ve sosyal zorluklara sebep olabilmekte ayrıca bu durum göçmenlerin haklarının, hukuklarının ve uyumlarının tartışılmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda özellikle BM gibi kuruluşların gündemlerinde göçmen hakları, göçmenlerin uyumu gibi sorunlar yer almaktadır. Mülteci ve sığınmacı hakları Birleşmiş Milletlerin (BM) gündemine 1950’li yıllarda giren bir konudur (Abadan Unat, 2006, s. 352). Bu yıllar büyük değişimlerin ve dönüşümlerin gündeme geldiği, sömürgeci ülkelerin çekilip sömürülen ülkelerin bağımsızlıklarını ilan ettiği yıllar olmuştur. Bu tarihten sonra bu sorunlar daha fazla tartışılmıştır. Bu tartışmaların içinde konunun daha iyi anlaşılması için göçle ilgili kavramları tartışmak da yarar vardır.

Mülteci; iltica eden kişi olup, bu kavram ilk kez 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde tanımlanmıştır. Bu Sözleşme’ye göre mülteci, “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda, menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten dolayı haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişi” olarak ifade edilmiştir.

Sığınmacı kişi mülteci kapsamında değerlendirilmemiştir. Sığınmacı da mülteci gibi sınırları aşmakta, zorluklar neticesinde ülkesini terk etmekte lakin durumları 1951 Cenevre Sözleşmesinin kapsamında değerlendirilmemektedir.

Cenevre Sözleşmesi, II. Dünya Savaşı neticesinde ülkesini terk edip mülteci durumuna düşen insanları korumak için tasarlanmış bir sözleşmedir. Bu sözleşmeye taraf olan ülkeler mülteci sorununun kısa sürede sona ereceğini düşündüğünden kapsamını daha sonra daralttılar. Türkiye sözleşmeye mekânsal ve zamansal olarak kısıtlar getirerek taraf oldu. Ülkemiz bu sözleşmeyi 1961 tarihinde onayladı. 1967 yılında ise Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol onaylandı. Türkiye tüm ülkelerin tersine, zamansal sınırlılığı kaldırırken coğrafi sınırlılığı sürdürdü. Bu yüzden halen Avrupa'dan gelen sığınmacılar mülteci olarak kabul edilirken, coğrafi sınırlar nedeniyle diğer bölgelerden gelenler mülteci olarak kabul edilmemektedir. Bu durumda Avrupa ülkelerinin dışından gelenlere üçüncü bir ülkeye geçinceye ya da gönderilinceye kadar “geçici koruma” verilmektedir. Geçici koruma uluslararası korumanın bir türü olup kitlesel göç hareketlerinde de devreye sokulmaktadır. Bunlara “uluslararası koruma başvuru sahibi” denilmektedir. Yabancılar Ulularası Koruma Kanunu'nda (YUKK) “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” tanımları getirilmiş ve coğrafi sınırlama kısmen gevşetilmiştir.

Suriyeliler, geçici koruma statüsünde olup, uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılmayan yabancıları ifade etmektedir.² Suriyeliler, bireysel

2- YUKK Mülteci Madde 61 – (1) Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

Şartlı mülteci

MADDE 62 – (1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.

İkincil koruma

MADDE 63 – (1) Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

prosedür olan mülteci statüsü için başvuramazlar. 6458 sayılı Kanun kapsamında yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliğine göre de Suriye’den Türkiye’ye gelen yabancılara verilen statü “Geçici Koruma”dır.³ Bu bağlamda Türkiye’ye gelen Suriyelilere geçici koruma kimlik belgesi verilmektedir.

Sığınmacılar, iç savaş, büyük ekonomik ve sosyal zorluklar, dini-inancı-düşüncesinden dolayı takibata uğrayanlar ülkelerini terk eden insanları tanımlamada kullanılmaktadır. Burada sığınmacı, geldiği ülkenin hukukuna göre soruşturma safhasında olup, iltica statüsü almayan kişileri tanımlamaktadır. İskan Kanunu Madde3/3’e göre sığınmacı, “Türkiye’de yerleşmek maksadıyla olmayıp bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlara denir”.

Türkiye’de 2006 yılında yenilenen İskan Kanununda mülteci ya da sığınmacı ifadesi yer verilmemiştir. Göçmenlere yönelik en önemli düzenleme 4 Nisan 2013 yılında TBMM tarafından kabul edilerek, 11 Nisan 2013 tarihinde resmi gazetede “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) ismiyle giren kanun olmuştur. Bu kanun kapsamında göç idaresi ile ilgili bir genel müdürlük oluşturularak çok önemli adım atılmıştır. Yine YUKK 96. Maddesi ile ilk defa uyuma yer verilmiştir. Bu madde ile koruma altında olan insanların, topluma uyumu bağlamında kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetlerinin planlanması hüküm altına alınmıştır. Bu hükümler göçmenlerle ilgili düzenlemelerde ve hizmetlerde hem evrensel aktörlerin hem de ülke içinde ve dışında yer alan tüm aktörlerin işbirliğine vurgu yapmaktadır. Zaten göçmenlerle ilgili hizmetlerde ve faaliyetlerde bu aktörler önemli roller üstlenmekte, yeni düzenlemeler de bu gerçekliği hukuki temele kavuşturmaktadır.

Yasal dayanağa da kavuşan uyum sağlandığında birey, toplum ve ülke bu durumdan kazançlı çıkacaktır. Daha az sorun, daha çok müreffeh bir toplum hedefine ulaşmada uyum önemli kilometre taşıdır. Yine göçmenlerin topluma uyumlarının sağlanmasında eğitim ve sağlık hizmetleri yanında sosyal hizmet faaliyetleri çok büyük bir öneme sahiptir.

Sığınmacılar ve Sosyal Hizmet İlişkisi: Sosyal Hizmetin Göçmenlerin Toplumsal Uyumlaştırılmasında Önemi

Sosyal hizmetin, bireylerin ya da toplulukların karşılaştıkları her türlü sorunlara eğilerek, yaşadıkları sorunları çözmek için bilgilendirme, yönlendirme

3- YUKK geçici koruma verilebileceğinden bahsetmiştir. Geçici koruma Madde 91 – (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

dirme, danışmanlık, güçlendirme, savunuculuk, kaynaklarla buluşturma ve toplumla bütünleştirme gibi işlevlerle onlara yardımcı olma gibi sorumluluğu vardır. Kişilerin sosyal ekonomik hayata katılımcı davranışlar geliştirmeleri desteklenirken, göçmenlere bilgi ve beceri takviyeleri de yapılır.

Mülteci ve sığınmacı sorununa karşı sosyal hizmetin temel ilkelerinden hareketle sorun tanımlanmış ve çözüm imkanı tanımlanmıştır. Bu ilkeler şunlardır; İnsan hakkı, evrensel hukuk ve sosyal adalettir. Özel ihtiyaç sahiplerinin⁴ özel olarak korunması da sosyal hizmet müdahalesini gerektirir. Yine sosyal hizmet uygulamalarının bütüncül yaklaşımla ele alınması, ortaya çıkışından sorunun çözümüne kadar, çıkış ülkesinden varış ülkesine kadar tüm süreçler göz önünde bulundurulunca uyum da kolaylaşacaktır. Burada bireyle toplumun; sorunla çözümün, sorunla baş etme ve bireyin kendi kapasitelerini genişletmenin ilişkilendirilmesi gerekir. Toplumsal temelde yerli halkın ve mültecilerin beklentileri vardır. Sosyal hizmet bu beklentinin gerçekleşmesi için mültecinin güçlendirilmesi üzerinde durur. Mültecileri destekleme ve onları güçlendirme makro, mezo ve mikro boyutuyla gerçekleşmelidir. Mikro boyutuyla sosyal hizmet müdahalesi yapılırken, mültecinin katılımının gerçekleştirilmesi ve katılımın önündeki engellerin kaldırılması gerekir. Bu şekilde sosyal hizmet talep edenin katılımcı davranışı ile kendisinin bilgi ve beceri düzeyi artmaktadır. Bu bilgi ve beceri ile sığınmacının kendi ayakları üzerinde durmasının kolaylaşacağı öngörülmektedir.

Makro, mezo ve mikro boyutlu müdahaleleri ile göçmenlerin sorunlarını çözmeye odaklanan sosyal hizmet, mikro boyutu ile göçmenlerin hayata katılımlarını artırır, diğer taraftan becerilerini de arttırmaya yönelik faaliyetlere girer. Mezo boyutu ile grup çalışması yapar. Ortak sorunları çözmeye odak-

4- 6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 3 l. madde 1 bendi özel ihtiyaç sahibini tanımlamaktadır. Özel ihtiyaç sahibi: Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiyi,

Yine yönetmeliği göre (48. Madde, 1 bendi) Özel ihtiyaç sahipleri

- (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan özel ihtiyaç sahibi olanlara sağlanacak başta sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her tür yardım ve destek imkânlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanır.
- (2) Çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.
- (3) 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili Yönetmelik kapsamında şiddet mağduru olduğu değerlendirilen yabancılar hakkında derhal önleyici ve koruyucu tedbirler alınır.

lanır, bilgi ve beceri sağlar. Makro boyutuyla ekonomik, sosyal, eğitim, sağlık gibi makro nitelikli politikalara odaklanır. Göçmenlerin bu tarz sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için politika geliştirir ve bunların uygulanmasına destek sağlar. Mezzo düzeyde, grupla ya da aile ile sorun çözmeye odaklanma mümkündür. Böylece kollektif bir şekilde sorun çözme becerisi kazanılırken, bireysel duygusal tepkilerde normalleşme sürecine girer. Mülteciler, kendileri ile barışık bir şekilde, ailelerinin yanında, toplumla yaşadığı sorunların üstesinden gelecek tam uyum sağlayabilirler. Sosyal çalışmacı da diğer toplumsal ve kurumsal kesimlerle bağlantı kurarak mültecinin ihtiyacı olan “kendini gerçekleştirme”-sine yardımcı olacaktır.

Makro boyutunda ise eğitim, sağlık, barınma, sosyal yardım,⁵ ekonomik ve sosyo-kültürel konularda gereksinimlerin karşılanması için çalışmalar yapmak, bu alanda temel politika üretilmesine katkı sağlamak ve sosyal hizmetin uygulamasını kolaylaştırmak sosyal hizmetin amacıdır. Mülteciler ülkelerinden iç savaş ya da siyasi karışıklık sebebiyle başka ülkeye sığındığında ilk olarak sığınma ülkesinde korunmaya ihtiyaçları vardır. Burada ulusal politikalar öne çıkar. Bundan dolayı sığınmacıya makro boyutlu müdahale de gerekir.

Sosyal hizmet özellikle dezavantajlı kesimler olmak üzere toplumun tümünün refahını ve huzurunu hedefler. Sığınmacılar ve mülteciler toplum

5- YUKK madde 89. Yardım ve hizmetlere erişim

- (1) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanır.
- (2) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden ihtiyaç sahibi olanların, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilir.
- (3) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden;
 - a) Herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir.
 - b) Sağlık güvencesi veya ödeme gücünün bulunduğu veya başvurunun sadece tıbbi tedavi görmek amacıyla yapıldığı sonradan anlaşılanlar, genel sağlık sigortalılıklarının sona erdirilmesi için en geç on gün içinde Sosyal Güvenlik Kurumuna bildirilir ve yapılan tedavi ve ilaç masrafları ilgililerden geri alınır.
- (4) İş piyasasına erişimle ilgili olarak;
 - a) Başvuru sahibi veya şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilir.
 - b) Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilir. Yabancıların çalışmayacağı iş ve mesleklere ilişkin diğer mevzuatta yer alan hükümler saklıdır. Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi kişiye verilecek kimlik belgesi, çalışma izni yerine de geçer ve bu durum kimlik belgesine yazılır.
 - c) Mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibinin iş piyasasına erişimi, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler ile istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik şartların gerekli kıldığı hâllerde, belirli bir süre için, tarım, sanayi veya hizmet sektörleri, belirli bir meslek, iş kolu veya mülki ve coğrafi alan itibarıyla sınırlandırılabilir.

içinde en dezavantajlı kesimi oluşturmaktadır. Varış ülkesinde genellikle mülteci-göçmen, uzun ve karmaşık bir incelemeden sonra üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek üzere bekletilir. Bu bekletilme sürecinde göçmenler birçok sorunla yüzleşmek zorundadır. Göçmen için uzun ve yorucu süreç vatandaşlık kazandıktan sonra da devam edebilmektedir. Sığınmacılar uygunsuz yaşam alanları yanında, hırsızlık, gasp, tehdit, tecavüz, herhangi bir şeye zorlanma gibi birçok suçun mağduru olurlar. Yine bu sığınmacılar birçok zorluğa rağmen geldikleri ülkelere gönderilebilirler (Michultka, 2008, s. 145). Bu ve buna benzer sorunlar nedeniyle sığınmacı ve mülteciler dezavantajlı guruplardandır. Sosyal hizmet, insanların problemleriyle baş etme kapasitelerini geliştirmek, insanlara kaynak ve hizmet sağlayan sistemler ile insanlar arasında bağ kurmak, bu sistemlerin etkili ve insancıl çalışmasını geliştirmek (Pincus ve Minahan, 1973, s. 9'den akt: Duyan, Özbulut ve Sayar, 2008, s. 28) olan bir bilim ve uygulama alanı olduğu için sığınmacı, mülteci alanına da odaklanır.

İnsanın kendisine yardım etme, temel insan hakkı bağlamında, insani ve temel ihtiyaçların karşılanmasına aracılık etme mesleği olan sosyal hizmetin sığınmacı ve mülteci alanında daha aktif, üretici ve yaratıcı uygulamalarına olan ihtiyaç düne göre bugün daha fazladır. Bu özellikleri dolayısıyla sosyal hizmet, “insanı güçlendiren, destekleyen gerekli durumlarda onlara bakım, koruma ve danışmanlık gibi hizmetleri sağlayan mesleki faaliyetler bütünü” olarak görülmüştür.

Mültecilerin ve sığınmacıların yaşadığı sorunlar sığınmacı sayısına, ülkelerin tutumlarına, özellikle varış ülkesinde toplumsal, siyasi ve kültürel olarak kendilerine yaklaşım bağlamında daha da önemli bir hale gelmektedir. Yine bahse konu olan sorunlar elbette diğer sosyal hizmet alanlarından farklılık arz edecektir. Barınma,⁶ koruma, tıbbi yardım, gıda ve giysi yardımı, eğitim, istih-

6- 6458 S. YUKK Kabul ve barınma merkezleri

MADDE 95 – (1) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin, barınma ihtiyaçlarını kendisinin karşılaması esastır.

(2) Genel Müdürlük, başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin barınma, işe, sağlık, sosyal ve diğer ihtiyaçlarının karşılanacağı kabul ve barınma merkezleri kura bilir.

(3) Merkezlerde özel ihtiyaç sahiplerinin barındırılmasına öncelik verilir.

(4) Kabul ve barınma merkezleri, valilikler tarafından işletilir. Genel Müdürlük, merkezleri; kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği ve göç alanında uzmanlığı bulunan kamu yararına çalışan derneklerle protokol yaparak işletirebilir.

(5) Kabul ve barınma merkezi dışında ikamet eden başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler ve aile üyeleri bu merkezlerdeki hizmetlerden yararlandırılabilir.

(6) Kabul ve barınma merkezlerinde sağlanan hizmetler, satın alma yoluyla da yürütülebilir.

(7) İmkanlar ölçüsünde merkezlerde kalan ailelerin bütünlüğü korunur.

dam, dil desteği, kültürel oryantasyon, psikolojik destek gibi temel gereksinimlerin mülteciler açısından bir hak olduğu gündeme geldikçe uyum da kolaylaşacaktır. Bunun için kamuoyunda eğer varsa yabancı düşmanlığı ile mücadele etmek, temel gereksinimlerin sığınmacı ve mültecilere sunumunu hak olarak gündeme getirip toplumu ikna etmek ve yabancı göçmenler için savunuculuk yapmak sosyal hizmetin görevidir. Sosyal hizmet elemanları tüm toplum kesimlerine yönelik ve risk gruplarına demokrasi düşüncesini taşıma yanında, insan hak ve özgürlüklerinden yararlanma olanağı geliştiren, toplumda eşitlik ve adaleti yaygınlaştıran özgürleşme, katılma ve refah şartlarını hiçbir ayırım gözetmeksizin gerçekleştiren meslek elemanlarıdır. Sosyal çalışmacı, sosyal hizmetlerden sığınmacı ve mültecilerin de yararlanabilmesi için kapsamlı ve bütüncül çalışmalar yapan kişidir (Demirciler, 2004, s. 28).

Aynı şekilde sosyal hizmetin temel hareket noktasını oluşturan önleyici koruyucu boyutunun da gündeme gelmesi gerekmektedir. Bir yandan sosyal hizmetlerin iyi örnekleri yaygınlaştırılırken, diğer taraftan yerel toplulukların kalkınması da sağlanmış olur. Sosyal hizmetlerin bu rol ve işlevleri, dinamik bir yaklaşımla koruyucu-önleyici hizmetler başta olmak üzere, iyileştirici-rehabilite edici, geliştirici bir boyutta olduğu kabul görmektedir. Özellikle koruyucu-engelleyici hizmetlerle sorun ortaya çıkmadan sorunun kaynağında müdahale mümkün olmaktadır. Sorunlara ne kadar erken müdahale olursa o kadar başarı elde edilmektedir (Kesgin, 2012, s. 59 ve 106). Oysa ülkemizde hizmetlerin çoğunlukla sorun çözücü, iyileştirici ve rehabilite edici olduğu gözlenmektedir. Sorunları kaynağında engelleme imkanını ifade eden koruyucu ve önleyici hizmetlere ise gerekli önem verilmemektedir.

İstihdam, sağlık, eğitim, sosyal hizmet gibi hizmet alanlarının göçmenlerin uyumlarının sağlanmasında etkisi yadsınamaz. Bunların etkili ve verimli kullanılması uyumun da başarısını gösterir.

İstihdam alanında ayrımcılığın ortadan kaldırılması, ücretlerin insanca yaşam için en azından alt standardı sağlaması teşvik edilmelidir. İstihdam; bütünleşme ve sosyal uyum için en önemli itici güçlerden biridir.⁷ İstihdamın

(8) Göç alanında uzmanlığı bulunan ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Genel Müdürlüğün izniyle kabul ve barınma merkezlerini ziyaret edebilirler.

7- BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin de teyit ettiği üzere "çalışma hakkı diğer insan haklarının hayata geçirilmesi için esastır ve insan onurunun ayrılmaz ve içsel bir parçasını oluşturur." Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme'yi kaleme alanlar da, benzer bir şekilde, 1950 yılında "çalışma hakkı olmaksızın, diğer tüm hakların bir anlamı olmadığını" beyan etmişlerdir. Sözleşme (ICESR) eşit işe eşit ücret, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları ve makul çalışma saatleri de dâhil olmak üzere adil ve elverişli çalışma koşullarından yararlanma hakkını korumaktadır.

alternatifini sosyal yardımlar oluşturmaktadır. Çalışma hayatının içinde olmayan ya da kabul edilmeyen insan elbette sosyal yardımlara muhtaç olacaktır. Bu durum hem sürdürülebilir olmaktan uzaktır hem de sosyal yardıma mahkum etme insanca bir yaklaşımı ifade etmez. Ayrıca bu durum ülke açısından büyük bir kaynak israfı anlamına gelir.⁸

Eğitim hizmetlerinin de uyumda önemli bir rolü vardır. Temel eğitimin verilmesi hem dil öğrenmeyi ve kişinin sosyo-ekonomik hayata dahil olmasını hem de toplumla iletişimi güçlendirecek önyargıları azaltacak, “öteki miti”ni azaltacaktır. Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Sözleşmede bu durumu teyit etmektedir. Taraf devletlerin “mültecilere, temel eğitim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır” ifadesi eğitimin bir hak olduğunu vurgular.

Göçmenlerin uyumlarının sağlanması özellikle orta ve uzun vadede ülkenin yararına olacaktır. Sosyal hizmetler yaygınlaştırılmasıyla topluma ve ülkeye aidiyet gelişecek ve göçmenler tarafından sahiplenme artacaktır.

8- 2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelikçalışma iznine başvuru yapıldığı işyerinde çalışan geçici koruma sağlanan yabancı sayısı, işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının yüzde onunu geçemez. (2) Toplam çalışan sayısı ondan az olan işyerlerinde, en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancıya çalışmasına izin verilebilir. Madde 4- (1) Geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni olmaksızın Türkiye’de çalışamaz veya çalıştırılmaz. Madde 5- (1) Geçici koruma sağlanan yabancılar, geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için Bakanlığa başvuruda bulunabilir.

Madde 10- (1) Geçici koruma sağlanan yabancılar asgari ücretin altında ücret ödenemez.

2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği

Eğitim hizmetleri

MADDE 28- (1) a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir.

b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Millî Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür.

c) Her yaş grubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir.

(2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir.

Sosyal yardım ve hizmetler

MADDE 30- (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan ihtiyaç sahibi olanlar, 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde anılan Kanun kapsamındaki sosyal yardımlardan yararlandırılabilir.

SONUÇ: Umut İle Korku Arasında Suriyeli Göçmenler

Suriyeli göçmenler özellikle gelişmiş ülkeler için önemli bir sınav niteliğindedir. Bu sınavdan başta Avrupa ülkeleri olmak üzere dünya başarısız çıkmıştır. Avrupa'nın ve tüm dünyanın konu Suriyeli olunca birdenbire yabancı düşmanlığı ve İslamofobi hastalığına kapılması şaşırtıcı olup bu durum bir virüs gibi yayılma göstermektedir. Aynı zamanda Suriyeli göçmenler hem de dünyanın gözleri önünde, dünyanın savaş verdiği, Suriye topraklarında yaşanabilecek tüm dramı yaşarken, dünyanın buna seyirci kalması gelişmiş dünya için utanç vesilesi olmaya devam etmektedir. Oysa Suriyeli sığınmacıların beklentisi insanca ve hakça bir dokunuştan ibarettir.

Türkiye ise bu noktada iyi sayılacak bir imtihan vermiştir. Milyonlarca Suriyeli mağdura açık kapı politikaları ile sınırlarımız açılmıştır. Suriyelilerin ve diğer göçmenlerin yoğunluk kazanmasıyla birlikte bu alanda hukuki düzenlemeler ve kurumlar oluşturulmuştur. Bunların başında YUKK ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü gelmiştir. Kurumun da en önemli görevlerinden birisi de sosyal uyumu gerçekleştirmek olarak tanımlanmıştır.

Yaşanılan sorunları aşmada ve Suriyelilerin topluma tam uyum sağlama-larında sosyal hizmet yaklaşımı önemli hizmet kapasitesini ifade etmektedir. Suriyeli sığınmacıların dünyanın birçok yerine dağıldığı göz önünde bulundurulsa ulusal ve uluslararası sosyal hizmet müdahalesi gündeme gelmelidir.

Göçmenlerin sorunları ile hakları, ulusal olduğu kadar uluslararası olarak da ele alınması gereken bir konudur. Bundan dolayı mülteci ve sığınmacı konusunda uluslararası uygulanabilirliği olan ve kapsamlı aynı zamanda esnek olan sosyal hizmet uygulamalarının zorunluluğu kabul edilmelidir. Aynı şekilde, soruna ve onun çözümüne odaklanırken, çözümün de sürdürülebilir olması gerektiğine dikkat edilmelidir. Sosyal hizmet ülkelere potansiyellerini değerlendirmeyi, kişilere ise kapasitelerini geliştirmelerini salık verir. Yine sosyal hizmet gelecek olan kişilere yönelik başta sağlık, eğitim, barınma sorunlarını çözüme kavuşturmada destek olmayı getirdiği gibi yabancı göçte dil sorununu çözmeye katkı sağlar.

Sosyal hizmet makro anlamda toplumlardaki dezavantajlılık yaratan durumların kaldırılmasını hedeflerken, mikro anlamda da bu dezavantaj ve sosyal dışlanma durumundaki kesimleri ihtiyaçları olan kaynaklarla buluşturup güçlendirmeye odaklanır.

Sosyal hizmetle bir yandan toplumsal uyum hedeflenirken, diğer taraftan insanı güçlendirme, sorun çözme konusunda kişiye beceri kazandırma ve kişiyi

çözümle buluşturma misyonu yerine getirilir. Böylece sorun çözme becerisi de kazandırılmak istenir.

Halkın bilinçlendirilmesi, entegrasyon faaliyetlerinde geliştirilecek belirli sosyal politikalarla sosyal uyum daha mümkün olabilmektedir. Toplum içinde çoğulculuğun ve kültürel çeşitliliğin vurgulanması bu açıdan önem arz etmektedir. Bu hem toplumsal toleransı hem de uyumu kolaylaştırmada önemli bir araçtır.

Uyum politikalarının elbette sosyal ve ekonomik maliyeti bulunmaktadır. Kısa vadeli ekonomik maliyetin yerini orta ve uzun vadede kazanca bırakması beklenir. Uyum sağlanmaması durumunda bu maliyetlerin çok daha artacağını ve kazancın azalacağını belirtmek gerekir.

Uyum politika ve uygulamalarına bu bağlamda külfetli bir zorunluluk olarak değil, huzurlu bir geleceğe yatırım olarak bakmak gereklidir. Sosyal hizmet de çoğulculuğun zemininde karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde huzurlu bir ortam oluşturma ve birlikte yaşama tutkusunu canlı tutmaktadır. (Erdoğan, 2018, s. 188)

Öneriler

- Göçmenlere yönelik misafir, geçici vb. isimlendirmeler yerine uluslararası hukuka uygun bir şekilde sığınmacı ifadesi kullanılmalı ve Cenevre Sözleşmesinde yer alan coğrafi sınır tartışılmalıdır.
- Göçmenlerin uyumu için sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal fırsatlar yaratılmalıdır. Sığınmacıları iş ve istihdam süreçlerine dahil etmek uyum için önemli olduğu kadar, bu durum sosyal yardımlara olan ihtiyacı da azaltır. Bu daha çok üretim daha az bütçeye yük demektir. Bununla birlikte iş alanında ayrımcılıkla ve düşük ücretlerle mücadele edilmelidir.
- Eğitim, göçmenler için hem sosyalleşme aracı hem de sosyal sermayedir. Özellikle temel eğitim her yaştan göçmene verilmelidir. Toplumda farklı kültürlerin varlığı konusunda eğitici etkinlikler arttırılmalı yine göçmenler ve yerli nüfus arasında iletişim kanalları desteklenmeli ve açık tutulmalıdır. Çünkü devletin politikaları yanında toplumun uyumu da bu süreçlerde belirleyici olmaktadır.
- Göçmenlerin de kamu hizmetlerine nitelikli bir şekilde ulaşması gerekmektedir. Kamusal kaynaklara ulaşmak hem ülkeye uyumu hem de aidiyeti arttıracaktır. Göçmenler bakımından sağlık, eğitim hizmetlerine erişim, konut edinme, sosyal güvenlik önemli kamusal hizmetlerdendir. Bu hizmetlerin

tespiti ve sunumunda göçmenlerin katılımı sağlanmalıdır.

- Siyasal süreçlere, kamusal hizmetlere, kentsel uygulamalara da göçmenler katılım sağlamalıdır. Bu anlamda uluslararası kurumların yanında, ulusal, yerel idarelerin işbirliği önemlidir.

- Kolluk güçleri yanında Suriye sınırındaki bölgelerde görev yapan diğer kamu, özel, sivil toplum temsilcilerine sığınmacı hukuku, onların hakları, toplumsal uyum ve etkili iletişim gibi konularda eğitim verilmelidir.

- Göçmenlerin potansiyel bir tehlike olduğu algısından uzaklaşarak iş gücü, kültürel kazanımlar ve çeşitlilik olarak onların görülmesi ile bu alanda pozitif algının yayılması gerekir. Göçmenlerin toplumsal yapıya dahil olmaları ve sosyal hayata girmeleri için onlar teşvik edilirken, göçmenlerin mesleki beceri, teknik bilgileri, tecrübeleri gibi konularda yeteneklerini kullanmaya izin verilmelidir.

- İstihdam teşvik edilirken, özellikle enformel sektördeki suiistimalleri engellemek için denetimler yapılmalıdır.

- Göçmenlere Arapça eğitim yanında kaynaştırma eğitimi ile Türkçe eğitim de verilmelidir. Bu da uyuma olumlu etki eder.

- Suriyeliler ile ilgili olumlu ve pozitif örnekleri ve uygulamaları öne çıkarmak gerekmektedir. Görsel ve yazılı medyada ayrımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, nefret dili şiddetle cezalandırılmalıdır.

- Sığınmacıların olumlu yönlerinin vurgulanması onların sorun kaynağı değil zenginlik boyutuyla işlenmesi de uyumu kolaylaştırır. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminde yerinden edilmiş insanların Avustralya, Kanada ve diğer birçok ülkeye yerleşerek bu ülkelerin ekonomik büyümesine ciddi katkı sağladığı unutulmamalıdır.

1. Etik Beyan

2. “Geçicilikten Kalıcılığa Suriyeli Göçmenler ve Uyum Sorunu” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kuralları Yayın Etiği Komitesinin (Committe on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen göç konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, S. & Miller, M. J.. (2008). *Göçler çağı modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Demireva, N. (2017). *Immigration, diversity and social cohesion. briefing, the migration observatory*. Oxford: University of Oxford.

Demirciler, N. (2004). *Türkiye’de sığınma alanında çalışanların görüş ve değerlendirmeleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Duyan, V., Özbulut M., Sayar, Ö.Ö. (2008). *Sosyal hizmeti tanımak ve anlamak, sosyal hizmet uzmanları ve çalışanları için bir rehber*, Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları.

Erdoğan, M.M. (2018). *Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi* (1.Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Fielden, A. (2008). Local Integration: An *under-reported solution to protracted refugee situation*, UNHCR.

Hynie, M. (2018). Refugee integration: Research and policy: Peace and conflict. *Journal of Peace Psychology*, 24, 265-276.

Kartal, B. ve Başçı, E. (2014). Türkiye’ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri, *CBU Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 277-287.

Kesgin, B. (2012). *Kamu sorumluluğunda sosyal hizmet*. İstanbul: Açılım Yayınları.

Kesgin, B. (2013). *Kamu sosyal politikalarında sosyal yardım*. İstanbul: Açılım Yayınları.

Michultka, D. (2008). Mental health issues in new immigrant communities, Chang-Muy, F. Congress & Elaine P. (Eds.). *Social work with immigrants and refugees: legal issues, clinical skills and advocacy* (pp.135-170). USA: Springer Publishing Company.

Pincus A. & Minahan A. (1973). *Social work practice: Model and method*. Itasca, IL: FE Peacock.

Sabagh, M. & B. S. Okun. (2010). The motives for migration. In L. Sher,

& A. Vilens (Eds.). *Immigration and mental health: Stress, psychiatric disorders and suicidal behavior among immigrants and refugees* (pp. 283-293). New York: Nova Science Publishers.

Şenyapılı, Ö. (1981). *Kentleşemeyen ülke, kentleşen köylüler*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.

Geçici Koruma Yönetmeliği (2014). *Resmi Gazete*. Yayın Tarihi: 22.10.2014. Sayısı: 29153. Numarası: 6458.

T.C. AB Bakanlığı. (2020). *Türkiye ulusal ajansı, Erasmus Avrupa'daki göçmenlerin entegrasyonu'nda yerel kuruluşlar ve çalışanlar için rehber kitap*, 05 Eylül 2020 tarihinde http://www.112ii.eu/pdf/Guidebook_for_Local_Bodies_and_Operators_on_Integration_of_Migrants_in_Europe_TR.pdf. adresinden erişildi.

